

Thomas A. FUDGE, *The Memory and Motivation of Jan Hus, Medieval Priest and Martyr*, Brepols, Turnhout 2013

291 s., ISBN 978-2-503-54442-7

Thomas A. Fudge zaujímá v mezinárodní husitologii jedinečné postavení. V poslední době nebyl žádný jiný badatel s to napsat tolik monografií zabývajících se Janem Husem a jeho dílem jako právě on. Podstatný prostor mu věnoval už ve své první knize zabývající se husitskou revolucí (*The Magnificent Ride: The First Reformation in Hussite Bohemia*, 1998), přičemž některá ze specifictějších témat, jež se v ní objevují, například recepce Husa a husitství v malířství a písních, nacházíme i v jeho pozdějších pracích. V posledních šesti letech pak Fudge publikoval dokonce čtyři monografie mající ve svém názvu jméno českého mistra. V roce 2010 vydal knihu *Jan Hus: Religious Reform and Social Revolution in Bohemia* (viz SMB 3, 2011, s. 139–143), tři roky poté následovaly *The Trial of Jan Hus: Medieval Heresy and Criminal Procedure* (viz SMB 6, 2014, s. 324–326) a recenzovaná práce *The Memory and Motivation of Jan Hus, Medieval Priest and Martyr*. V roce husovského výročí vyšla monografie *Jan Hus between Time and Eternity: Reconsidering a Medieval Heretic*, na výročí smrti Jeronýma Pražského je ohlášena monografie i o tomto reformním učenci. Bez přehánění lze tedy tvrdit, že Thomas A. Fudge dominuje anglofonnímu husovskému diskurzu a že patří mezi nejambicióznější husovské badatele současnosti.

V případě knihy *The Memory and Motivation of Jan Hus, Medieval Priest and Martyr* dostáváme do rukou na první pohled publikaci, jež cílí na odborné publikum. Zvláště působivý je seznam literatury, v němž nechybí více než tři strany věnované pouze rukopisům. Vedle práce s prameny (latinskými i českými) si Fudge zakládá také na rozsáhlé recepci česky psané sekundární literatury. Především často odkazuje na práce Jiřího Kejře, zatímco ze zahraničních badatelů se opírá o výzkumy Paula De Vooghta. Charakteristický je pro Fudgeovu práci úderný, sebevědomý a polarizující styl, který nacházíme už v prvních větách knihy: „Jan Hus (1371–1415) was not the morning star of the European Reformations. He was not the forerunner of Martin Luther...” Naopak: „He was a medieval priest committed to the Latin church and completely devoted to its reform.“¹

Vlastním cílem práce je hledání odpovědi na dvě otázky: Kdo byl Jan Hus (s. x) a jak se formovala jeho *memoria* (s. xi). Podle tohoto konceptu lze rozdělit knihu zhruba na dvě části. První čtyři kapitoly se zabývají Husovým životem (kapitola *Who Was the Martyred Priest?*), jeho motivacemi (*What Did Jan Hus Think He Was Doing?*) a jeho chápáním etiky (*‘One-Eyed’ Hus and the Challenge of Ethics as Reform*). Samostatnou kapitolu tvoří rozbor Husova českého spisu *Knížky proti*

1) V těchto slovech slyšíme vyhraněnější parafrázi úvodu z *The Magnificent Ride*: „Jan Hus was not a Wyclifite. Martin Luther was not a Hussite. The revolutionary reformation movement in Bohemia in the first third of the fifteenth century cannot accurately be described as a forerunner to the multitude of movements for reform across Europe in the sixteenth century.“ Thomas A. FUDGE, *The Magnificent Ride: The First Reformation in Hussite Bohemia*, Aldershot 1998, s. 1.

knězi kuchmistrovi (*Enemies of the Gospel: Answering the Priest in the Kitchen*). V polovině knihy se nachází kapitola o Michalovi de Causis (*Michael de Causis and the Politics of Heresy Hunting*), která poněkud vybočuje z tohoto konceptu.

Druhá polovina Fudgeovy monografie je věnována především Husově památce. Nacházíme v ní kapitolu o husovských (a protihusovských) písních (*Hus in Popular Songs and Hymnody*). Dále následuje kapitola *The Medieval 'Lives' of the Priest and the Martyr*, která rozebírá tři texty pojednávající o životě mistra Jana Husa, a to *Passio etc secundum Iohannem Barbatum*, Vypravování o smrti Husově a Život, to jest šlechtné obcování ctného svatého kněze, Mistra Jana Husi, kazatele českého, od Jiříka Heremity. Knihu zakončuje kapitola o duchu husitského náboženství (*The Spirit of Hussite Religion*).

Pro zhodnocení jednotlivých analýz a závěrů Fudgeova zkoumání je nejprve třeba definovat jejich místo v kontextu současného husitologického bádání. Pozorný čtenář však záhy zjistí, že něco takového je sotva možné. Za prvé v knize zcela chybí kritická zhodnocení nejen dosavadního bádání, ale především pramenů. Ukázat tento problém lze na druhé kapitole, kde hlavními zdroji výkladu a autorových hypotéz o pohnutkách Husova jednání jsou *Relatio* Petra z Mladoňovic a Husovy listy. Fudge bohužel zcela ponechává stranou problém charakteru *Relatia*, jeho žánrového zařazení, cílů jeho autora a okolností jeho vzniku. Tvrzení v něm obsažená bere jako fakta. Podobně je tomu i v jeho analýze Husových listů. Argumentuje jejich obsahem mnohdy bez ohledu na adresáta, jazyk, dobu vzniku a celkový literární a historický kontext. Takto bezstarostný způsob zacházení s prameny vede často ke tvrzením, která bychom mohli označit za přinejmenším sporná: „Inasmuch many of his prison letters are addressed to an individual, Hus probably did not imagine they might later become public documents. It is fair to assume that in such letters there are unguarded moments or expressions which he may not otherwise have committed to print for publication or uttered in a sermon.“ (s. 18) Opravdu však Hus, který si byl dobře vědom své exponované role významného kazatele a vůdce reformního hnutí a který prokazatelně napodoboval velké vzory, sv. Augustina a Jeronýma, považoval své listy, jakkoli mnohdy adresované jednotlivcům, za pouhou privátní záležitost? Bohužel diskuze o tomto problému v knize chybí a chybí vůbec i odkaz, ke kterým konkrétním listům se citované tvrzení vztahuje. S podobnými výroky, kterým schází ukotvení v pramenné kritice, se čtenář na stránkách Fudgeovy knihy setkává velmi často.

Mnohem problematičtější je ale výběr citátů z Husova rozsáhlého díla (latinského i českého) a způsob jejich překladu a interpretace v angličtině. Mnohdy jde o drobné posunutí významů. Například na s. 21 autor překládá úryvek z *De libris hereticorum legendis*: „It is permitted“, Hus wrote, „in the communities to dispute on the Christian faith not in order to sow discord, but in order to refute error and shed light on the truth of the faith.“ U Husa však nenacházíme žádné **ad confundendum errorem* či něco podobného, co by překladu „to refute error“ odpovídalo, nýbrž *ad confundendum hereticos*.² Na první pohled bezvýznamná dezinterpretace

2) Jan Hus, *De libris hereticorum legendis*, in: *Magistri Iohannis Hus Polemica*, ed. Jaroslav ERŠIL, Praha 1966, s. 35.

však plní v knize svou funkci. Fudge totiž staví svou argumentaci právě na tom, že se Hus nezalekl před označením kacíř (s. 20). Ještě více na pováženou je předcházející citace ze stejného traktátu: „As early as June 1410, Hus displayed a somewhat liberal attitude in his thinking when he asserted that ‘one must read the books of heretics and not burn them.’“ (s. 20) U Husa však čteme: *Libri hereticorum sunt legendi, non comburendi, dum in ipsis veritas continetur.*³ Autor tedy pominul druhou část výroku, tj. že se mají číst knížky kacířů a že nemají být páleny, pokud se v nich nachází pravda. Což je samozřejmě něco jiného, než kdyby Hus vyzýval k četbě heretických knih bez výběru. Nejde o svévolné tvrzení, ale argument zakotvený v dlouhé tradici teologicko-filozofické debaty o tomto problému.

Je otázka, zda lze uvedené příklady považovat za sice poněkud přemrštěné, nicméně stále ještě historiograficky korektní produkty pramenné interpretace. Oba však zavádějí čtenáře směrem pryč od lepšího porozumění dochovaným pramenům a svádějí k přílišným simplifikacím. Ve Fudgeově monografii ale nacházíme i případy závažnějšího nerespektování běžných pravidel historikovy práce. Například opět ve druhé kapitole se Fudge snaží dokázat Husův negativní postoj k sexualitě: „Dismissing royal and papal power, Hus urged the faithful to focus on the power by which one may become a child of God and to cast aside every concern about other forms of power, and above all to avoid sex.“ (s. 25) V poznámce pod čarou nacházíme odkaz na Husův Výklad víry z *Opera omnia*, s. 72. Problémem však je, že na daném místě nic takového Hus netvrdí, či přesněji řečeno pouze první část Fudgem zdánlivě parafrázované výpovědi: „[...] věrný křesťánku boží, stój najviece o tu moc, jíž by mohl konečně býti syn boží, a netbaj mocí mnoho jiných. Tak by po nich stál, jakož stojie synové tohoto světa: onen stojí, aby byl mocným biskupem v zboží, onen králem, onen pánem nad jinými, onen mnohoobročníkem, onen krásným, onen silným, a málo jich pohřiechu o to stojí, aby mohl býti synem božím.“⁴ Odkud tedy autor své tvrzení o Husově postoji k sexualitě bere, je poněkud záhadné. Naopak hledáme-li dále v Husově díle, nalezneme výroky přesně opačné. Například v České nedělní postile ve čt. 7 Hus uvádí hned čtvero argumentů ve prospěch manželského sexuálního života. Mezi ně patří nejenom plození dětí, ale i sexuální styk „pro výstrahu od hřiecha“, „z poslušensťvie zákona, platiece dluh“ a nakonec aby „muž jinde nehledal“ či „bujná žena“.⁵ Hus bezpochyby lpěl na dodržování celibátu u duchovního stavu, zcela jistě však ne proto, že by byl obecně sexuálním asketou a vztahoval toto své přesvědčení i na laiky. Jak však mohlo dojít k tomu, že Fudge odkazuje na dané místo z Výkladu víry, aby podpořil svůj argument, že Hus byl sexuálním puritánem? I když připustíme, že jeho znalosti středověké češtiny nemusí být perfektní, o sexu není na daném místě prostě nic.

Ještě chvíli zůstaňme u druhé kapitoly a ukažme si další častý druh problémů v recenzovaném díle. Na s. 19 Fudge píše: „There are manuscript sources describing some of Hus’s followers as the ‘bearded priests’ (*sacerdotes barbati*) at Tabor.“

3) Tamtéž, s. 21

4) *Jan Hus, Výklad na vieru*, in: *Výklady*, ed. Jiří DAÑHELKA, Praha 1975, s. 72.

5) *Jan Hus, Česká nedělní postila*, ed. Jiří DAÑHELKA, Praha 1992, s. 95–96.

V příslušné poznámce pod čarou nalezneme odkaz na rukopis: „Jan Příbram, ‘De conditionibus iusti belli’, Praha, Arch. Pražského hradu, MS D 47, fols 78^r–93^v.“ Čtenáři se tedy sděluje, že autor našel danou zmínku v pramenném materiálu a že tato nikoli nedůležitá poznámka zůstala v dosavadním bádání nepovšimnuta, a to přestože se autor rozhodl odkázat na text jako celek a ne na konkrétní pasáž či pasáže (není tedy jasné, zda Příbram mluví o vousatých kněžích soustavně v celém uvedeném díle, nebo pouze někde). Krátký pohled do Spunarova *Repertoria* však ukáže, že text Příbramova traktátu byl již vydán Ferdinandem Seibtem spolu se zevrubnou analýzou (pomineme-li další studie).⁶ Po edici či po sekundární literatuře nenajdeme v monografii Thomase A. Fudge ani stopy (nehledě na to, že *De conditionibus iusti belli* končí v rukopise až na fol. 98^v a ne 93^v, jak uvádí). Stojí také za zmínku, že Seibt nejenom text editoval, ale také v připojené studii uvádí pasáž o *sacerdotes barbati*.⁷ I když je občas třeba počítat s tím, že ne všechny cizojazyčné práce jsou anglicky píšícími autory recipovány, nelze tím vysvětlit fakt, že Fudge zamlčuje základní práce k tématu. V Kaminského *A History of the Hussite Revolution*, což je fundamentální práce anglického husitologického diskurzu, je o *sacerdotes barbati* pojednáno s korektním uvedením zdroje a odkazem k relevantní badatelské debatě.⁸ Jako zásadní problém shledávám skutečnost, že podobné zacházení s dosavadní historiografií je ve Fudgeově publikaci pravidlem a ne pouhým přehlédnutím či náhodným opomenutím.

Další příklad práce s prameny, jdoucí zcela proti zásadám vědecké práce, nacházíme v kapitole čtvrté, v níž se autor podrobně zabývá Husovými knížkami proti knězi kuchmistrovi. Už na začátku kapitoly projevuje jistou míru neznalosti, když se podivuje nad tím, proč je dané dílo nazýváno „knížkami“ (s. 83): „Though the writing is styled ‘books’, this is rather inaccurate because the treatise is less than 7000 words [...]“. Užití deminutiva plurálu není v tomto kontextu ničím zvláštním, stačí pohlédnout do staročeského slovníku a další příslušné jazykovědné literatury. Jedná se sice jen o drobnost, která by v jiné publikaci nestála ani za poznámku, zde je však jistou varovnou předzvěstí toho, co následuje. Další výklad totiž přináší až děsivé zmatení. Fudge datuje Husův traktát ve shodě s dosavadním bádáním zcela správně do roku 1414 (s. 83), třebaže přitom neodkazuje na sekundární literaturu, z níž tento údaj zjevně čerpá. Jak už však bylo ukázáno dříve, neodkazování na zdroje je u Fudge velmi časté.

Již vzápětí se však objevuje na scéně další hráč, kněz kuchmistr a jeho nedochovaný traktát, který měl sepsání Husových Knížek vyprovokovat: „The aforementioned and inexplicable printing error assigned the writing of the original tract written by the priest cookmaster to 1406.“ Fudge tím naráží na údajnou dataci kuchmistrova traktátu, která se objevuje na konci nejranějšího dochovaného pramene Husových Knížek proti knězi kuchmistrovi – v tisku z roku 1509 – a řeší pak rozpor mezi datací Husova traktátu (1414), ke které dospělo dosavadní bádání

6) Pavel SPUNAR, *Repertorium auctorum Bohemorum protractum idearum post universitatem Pragensem conditam illustrans* II, Warsaviae – Pragae 1995, s. 165.

7) Ferdinand SEIBT, *Hussitica: Zur Struktur einer Revolution*, Köln 1990, s. 43, edice s. 210–247.

8) Howard KAMINSKY, *A History of the Hussite Revolution*, Eugene 2004, s. 477.

na základě kritiky textu, a dobou vzniku hypotetického traktátu kněze kuchmistra (1406). Posléze dochází k následujícímu závěru: „Happily, the solution of a basic printing error remedies the confusion. It is more likely the ‘priest cookmaster’ wrote against Hus in the spring or early summer of 1414 [...]“. Fudge tak vítězně vyřeší problém datace traktátu kněze kuchmistra tím, že dobu jeho vzniku přesune do stejného roku, v jakém vznikly Husovy Knížky.

Problém samozřejmě spočívá někde docela jinde: traktát kněze kuchmistra se nedochoval, protože nejspíše nebyl vůbec napsán. Hus se o něm nikde nezmiňuje. Na začátku Knížek proti knězi kuchmistrovi čteme zcela jasně: „Knížky tyto sepsal mistr Jan Hus proti knězi, kterýž pravil i zapřísáhl rka, že Hus horší než který ďábel.“⁹ Jedná se tedy zcela zřejmě z Husovy strany o reakci nikoli na traktát, ale na pomluvu. A ona zmíněná tiskařská chyba s rokem 1406 v nejstarším tisku, o kterou Fudge opírá své tvrzení? Kupodivu její znění neuvádí Fudge dříve než o dvacet stran později, kde ji překládá následujícím způsobem („sic“ je zdůrazněním Fudgeovým, viz s. 106): „And this is the end of this writing, which Master Jan Hus has made against the priest cookmaster, who vituperated him in an un-Christian way in the year 1406 [sic].“ Jenže v českém originále daná věta zní jinak: „A tak konec sepsání tohoto, kteréž mistr Jan Hus učinil proti knězi kuchmistrovi léta 1406, kterýž ho nekřesťansky haněl.“¹⁰ Tiskařská chyba se tedy vskutku ve starém tisku, jediném dokladu tohoto traktátu, nachází, ale jiná, než se Fudge domnívá: nevztahuje se totiž na údajný (a nejspíše nikdy neexistující) traktát kněze kuchmistra, ale na dobu sepsání samotného Husova traktátu. A to je ostatně i problém, kterým se husitologové už dříve při své dataci, ze které Fudge téměř jistě sám vychází, vypořádali.¹¹ Důležitá část Fudgeova rozboru Knížek proti knězi kuchmistrovi tedy pracuje s nepodloženou premisou, založenou na neporozumění primárnímu textu.

Také zde zmatený výklad pramenů doplňuje svévolné užívání výsledků dosavadního bádání. Na s. 85 se například píše: „There is some evidence suggesting the original version of Hus’s answer to the priest in the kitchen was altered by the printer, thereby creating a fundamental misapprehension with respect to the dating.“ V poznámce pod čarou za posledním slovem nacházíme odkaz na Flajšhansův článek *Hus tvůrcem spisovné češtiny*, s. 20. Čtenář se zde může právem domnívat, že Flajšhans se nějakým způsobem vyjadřuje k dataci Knížek proti knězi kuchmistrovi. Tomu tak však není. Flajšhans se na daném místě snaží dokázat, že Knížky proti knězi kuchmistrovi jsou úplným dílem, nikoli zlomkem, protože „tiskař přehodil poslední list na začátek“.¹² K tomuto Flajšhansově výkladu se však Fudge vůbec nevyjadřuje, a to ani na s. 106, kde by pro to bylo místo (zde zmiňuje, že Husovy Knížky náhle končí). Fudge pracuje se sekundární literaturou

9) *Jan Hus, Knížky proti knězi kuchmistrovi*, in: Drobné spisy české, ed. Jiří DAÑHELKA, Praha 1985, s. 312. Podobně tamtéž na s. 313: „Milý bratře, vzkázals mi, že sem horší než který ďábel...“

10) Tamtéž, s. 323.

11) Na rok 1414 opravuje už Erben, viz *Mistra Jana Husi sebrané spisy české* III, ed. Karel Jaromír ERBEN, Praha 1868, s. 254

12) Václav FLAJŠHANS, *Hus tvůrcem spisovné češtiny*, Jihočeský sborník historický 9, 1936, s. 20.

obecně chaoticky. Tam, kde bychom očekávali, že bude své nálezy podkládat (celý problém datace Knížek proti knězi kuchmistrovi na s. 83 sqq.), se téměř obejde bez odkazů na sekundární literaturu. Naopak trochu nečekaně přichází odkaz na Bartošovu *Literární činnost M. Jana Husi* až na s. 106, kde je téma datace již dávno vyřešeno. Pokud by ovšem autorovo zacházení se sekundární literaturou bylo jenom zmatené a nic více, nebylo by ještě tak zle.

V šesté kapitole věnované liturgickým a světským písním se objevují případy užívání výsledků práce předchozích badatelů, které už je možné označit za nanejvýš problematické. Většina skladeb je uváděna v českém znění s anglickým překladem či v latinském znění s anglickým překladem. U některých písní však nacházíme bez jakéhokoli vysvětlení pouze anglický překlad. Týká se to například písně *And you dear Hus*, což je překlad českého *V naději boží* Mistr Jan Hus (s. 159), či skladby *Everlasting lord, the pious Jesus Christ* (s. 169). Je příznačné, že čtenář se například u druhého názvu nedozví ani původní název skladby, ani jazyk, ve kterém je zapsána. Hned u několika textů nacházíme v poznámce pod čarou pouze odkaz na rukopis. Čtenáři je tedy sdělováno jediné: že se v případech uvedených textů jedná o ediční výkon autora. Kontrola však odhalí něco docela jiného. Na s. 140 se nachází šest veršů z písně *Slyšte všickni, staří i vy, děti*, s uvedením zdroje „Praž, NK, MS xx B 7, fol. 37^r“. Pomiňme nyní, že píseň začíná ve skutečnosti až na fol. 38^r, taková chyba by byla jistě omluvitelná. Proč však autor neodkazuje na žádnou z nejméně čtyř existujících edic textu? (Nebeský, Patera, Svejkovský a *Výbor z české literatury doby husitské* I) ani na bádání vztahující se ke skladbě? A proč nezmiňuje, že text je dochován ještě v dalším rukopise? Všechny tyto informace lze snadno nalézt (nejen) ve Spunarově *Repertoriu*.¹³ Pokud porovnáme úryvek uvedený ve Fudgeově monografii se zněním ve *Výboru z české literatury*, nalezneme na tyto otázky jednoduchou, pro autora dosti nepřijemnou odpověď:

Fudge, <i>The Memory and Motivation</i> , s. 140	<i>Výbor z české literatury doby husitské</i> I, s. 383
Slyšte všickni, staří i vy, děti, co já vám chci pověděti: o novém zákoně dvorné položení, jehož k božiemu zákonu podobno nenie, neb mnozí dějí, byť byl zákon boží, an jedno zlost a vraždy množí.	Slyšte všickni, staří i vy, děti, co já vám chci pověděti: o novém zákoně dvorné položení, jehož k božiemu zákonu podobno nenie, neb mnozí dějí, byť byl zákon boží, an jedno zlost a vraždy množí.

Zkusme nyní autorovi přiznat dobrou vůli. Možná jen na *Výbor z české literatury* pozapomněl, sám však poctivě pracoval s uvedeným rukopisem. Pokud však do něj nahlédneme, zjistíme, že se v něm nenachází ta verze, jakou Fudge ve své monografii uvádí: čtvrtý verš („jehož k božiemu zákonu podobno nenie“) právě

13) Pavel SPUNAR, *Repertorium auctorum Bohemorum protractum idearum post universitatem Pragensem conditam illustrans* I, Wrocław 1985, s. 322–323.

v tomto opise totiž chybí.¹⁴ Toto autora téměř bezpochyby usvědčuje, že rukopis ke své práci nepoužil, ale že přebral bez uvedení zdroje cizí edici.¹⁵

Bohužel takovéto zacházení s prací předchozích generací historiků a editorů není vůbec ojedinělé. Například na s. 139 je zmíněna píseň Antikrista tupiti opět pouze s odkazem na rukopis, třebaže text byl mnohokrát vydán, mimo jiné právě ve *Výboru z české literatury* (který autor prokazatelně užíval při své práci, jak vyplývá z předchozího příkladu).¹⁶ Na s. 144–146 cituje autor píseň Již se raduj, cierkev svatá též pouze s odkazem na rukopis. Uvedený text opět odpovídá znění ve *Výboru z české literatury*.¹⁷ Na s. 167 cituje z Viklefské mše pasáž *Credo in Wykleph* a závěrečný *Planctus, planctus*, přičemž obě dvě místa se nápadně podobají Loserthově edici v *Hus und Wiclif*,¹⁸ včetně interpunkce.¹⁹

Poslední dva příklady jsou však pozoruhodné ještě z jiného důvodu. Oba texty totiž autor cituje i ve své dřívější práci *The Magnificent Ride*, v níž ale korektně uvádí své zdroje: u jednoslokového úryvku z písně Již se raduj cierkev svatá zcela správně *Výbor z české literatury*²⁰ a u Viklefské mše Lehmannovu práci *Die Parodie im Mittelalter*.²¹ Jak se však mohlo stát, že tyto odkazy z novější publikace zmizely a/nebo byly nahrazeny čistě udáním rukopisu?

Nejsou to jen editoři primárních textů, kteří jsou Thomasem A. Fudgem zamlčováni. Zastavme se ještě – a opravdu již naposled – u Viklefské mše, konkrétně u prvního z dvou úryvků, které Fudge cituje, tj. *Credo in Wykleph*, a položme jeho latinské znění spolu s Fudgeovým anglickým překladem vedle staršího anglického překladu, který lze nalézt u Davida S. Schaffa²² (zvýrazněno mnou):

Fudge, <i>The Memory and Motivation</i> , s. 167–168		Schaff, <i>John Huss</i> , s. 272
Credo in Wykleph ducem inferni patronum Boemie	I believe in Wyclif, the lord of hell and patron	I believe in Wyclif, the lord of hell and patron

14) Srov. ediční poznámku ve *Výboru z české literatury doby husitské I*, edd. Bohuslav HAVRÁNEK, Josef HRABÁK, Jiří DAŇHELKA et al., Praha 1963, s. 413 a 414.

15) Podezřele působí i výše zmíněná skladba *Everlasting lord, the pious Jesus Christ* na s. 169, u které není uveden ani její název, ani jazyk, v němž je složena. Pohled do rukopisu uvedeného v poznámce pod čarou („NK, MS VI C 20a, fol. 98^v“) odhalí zajímavou skutečnost. Thomas A. Fudge sice text přeložil věrně, ale opomněl čtenáři sdělit, že se v rukopise ve skutečnosti nachází skladba ve dvou jazykových verzích: v české a latinské, které se od sebe dosti liší. Thomas A. Fudge překládá pouze latinskou, o české se nikde nezmiňuje. Je přitom zvláštní, že nezmiňuje ani existující (nekritickou) edici latinské verze, viz David HOLETON, „*O felix Bohemia – O felix Constantia*“: *Liturgická úcta Mistra Jana Husa*, in: Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi: Sborník z mezinárodního symposia konaného 22.–26. září 1993 v Bayreuthu, SRN, ed. Jan Blahoslav Lášek, Praha 1995, s. 167.

16) *Výbor z české literatury doby husitské I*, s. 270–271.

17) Tamtéž, s. 290–292.

18) Johann LOSERTH, *Hus und Wiclif. Zur Genesis der husitischen Lehre*, Prag – Leipzig 1884, s. 299–303.

19) Nezvykle působí i to, že Thomas A. Fudge neodkazuje na konkrétní místa v rukopise, ale na text Viklefské mše jako celku, tj. „Wien, ÖNB, MS 4941, fols 262^r–263^v“.

20) T. A. FUDGE, *The Magnificent Ride*, s. 208–209.

21) Tamtéž, s. 194.

22) David S. SCHAFF, *John Huss, His Life, Teachings and Death After Five Hundred Years*, New York 1915, s. 272.

Fudge, <i>The Memory and Motivation</i> , s. 167–168		Schaff, <i>John Huss</i> , s. 272
et in Hus filium eius unicum <u>nequam nostrum</u> , qui conceptus est ex spiritu Luciperi, natus matre eius et factus incarnatus equalis Wikleph secundum malam voluntatem <u>et</u> maior secundum <u>eius</u> <u>persecucionem</u> , regnans tempore desolacionis studii Pragensis, tempore quo Boemia a fide apostotavit. Qui propter nos hereticos descendit ad inferna et non resurget a mortuis nec habebit vitam eternam. Amen ...	of Bohemia, and in Hus his only begotten son, <u>our nothing</u> who was conceived by the spirit of Lucifer, born of his mother, and made incarnate and equal to Wyclif according to the evil will [...], ruling at the time of the desolation of the University of Prague, at the time when Bohemia apostatized from the faith, who for us heretics descended into hell and will not rise again from the dead <u>nor have</u> <u>everlasting life</u> . Amen [...]	of Bohemia, and in Huss, his only begotten son, <u>our nothing</u> , who was conceived by the spirit of Lucifer, born of his mother, and made incarnate and equal to Wyclif ... ruling at the time of the desolation of the university of Prague, at the time when Bohemia apostatized from the faith, who for us heretics descended into hell and will not rise again from the dead <u>or</u> <u>have life eternal</u> .

Prvně si povšimněme, že Thomas A. Fudge nepřekládá celou latinskou pasáž, ale že slova *et maior secundum eius persecucionem* vynechává, aniž by pro to uvedl jakýkoli důvod. Je však zajímavé, že tato vynechávka se z části shoduje s vynechávku, kterou nacházíme u Schaffa, pouze je o pár slov kratší, konkrétně u Fudge nacházíme oproti Schaffovi navíc slova „according to the evil will“. Ostatně, oba dva anglické překlady jsou až na tuto drobnost a odlišný překlad závěrečného *nec habebit vitam eternam* naprosto identické. Předtím, než učiníme snad nějaký unáhlený závěr, je třeba říci, že se v případě *Credo in Wykleph* jedná o vysoce stylizovaný jazyk, který paroduje latinské krédo. Je tedy zcela pochopitelné, že oba dva anglické překlady se budou odkazovat na anglické znění kréda a že si tedy budou velmi, velmi podobné. Přesto je však takováto míra podobnosti, kterou zde nacházíme, přinejmenším neobvyklá. Všimněme si totiž latinských slov *nequam nostrum*, která parodují latinské *Dominum nostrum* – „Pána našeho“. Do češtiny bychom je mohli přeložit asi jako „darebáka“ či „ničemu našeho“, tedy v kontextu věty „věřím ve Viklefa, vůdce pekla a patrona Čech, a v Husa, jeho jediného syna, Darebáka našeho...“ Jak Schaff, tak Fudge tato slova však překládají jako „our nothing“, které na daném místě působí nesrozumitelně a zdá se být možným výsledkem nesprávného porozumění originálu. Každopádně pravděpodobnost náhodné shody mezi Fudgem a Schaffem na tomto místě je velmi malá. Podobně jako Fudge nezmiňuje několikrát zdroje svých edic, vypůjčil si i zde nejspíše cizí překlad.

Tímto však příklady svévolného přístupu k pramenům a především k práci kolegů a kolegyň v oboru stále ještě nejsou vyčerpány. Například na s. 186 stojí: „The first narrative is the *Passio etc secundum Iohannem Barbatum, rusticum quadratum*

(The *Passio* according to John Barbatuſ the Square Hick). This is an eyewitness *passio* of events at Conſtance written in Latin before 1418 by Jan Bradatý (Jan Bradáček), also called 'Barbatuſ' or Jan of Čeſký Krumlov.“ Pomiňme, že za editora textu v odkazu Fudge uvádí „Goll and others“, přeſtože jediným editorem příslušného ſvazku byl Václav Novotný – takto oſtatně zachází i ſ jinými díly, například u téměř všech Huſových *Opera omnia* je uveden jako editor František Ryšánek. Pozornost však zaſluhuje poznámka pod čarou, vztahující ſe k druhé z uvedených vět: „I have prepared an edition of this text with commentary. Fudge, 'Jan Huſ at Calvary', pp. 45–81.“ Čtenáři je zde opět sděleno jedině: Autor připravil novou (aſi kritickou) edici latinského originálu Paſijí. Nahlédněme však nyní ſpolečně do příslušné Fudgeovy práce, na kterou je odkazováno, a to *Jan Huſ at Calvary: The Text of an Early Fifteenth-Century Passio*.²³ Její podtitul říká jasně „Edited and translated by Thomas A. Fudge“, čemuž ſe zdá odpovídat i abſtrakt. Ten mluví o anglickém překladu a o edici ſ komentářem, které ſířeji zpřístupňují tento důležitý pramen oſvětlující naſe poznání Huſa a huſitské náboženské praxe.²⁴ Teprve až o téměř dvacet ſtran později ſe čtenář dozví, že ſkutečnost je jiná: „The following text is a translation from the critical Latin edition published by Václav Novotný in 1932.“²⁵ A co více: „I have neither commented upon manuſcript variants nor attempted to improve upon the critical edition produced by Novotný.“²⁶ Thomas A. Fudge tedy připravil pouze překlad daného textu, pro nějž jako základ použil již existující edici (která není v odkazovaném článku přetiſtěna). To je ſice velmi záſlužné, ale nemá to nic ſpolečného ſ tím, co rozumí historiografie a filologie pod pojmem „edice“.

V recenzované publikaci už ſe o problematičtém způsobu „editování“ Paſijí nedozvíme nic. Nejedná ſe přitom o nějakou drobnost: T. A. Fudge ſe zjevně vědomě ſnaží působit jako znalec rukopisů, který pracuje převážně ſ primárními prameny. Doſahuje toho bohužel mimo jiné tím, že zamlčuje edice, které ve ſkutečnosti používá, a že předkládá matoucí tvrzení o vlastní práci ſ texty.

I když ſe *The Memory and Motivation of Jan Huſ* na první pohled jeví jako ryze odborná monografie, jde o knihu plnou hrubých nedostatků, pokud jde o metodologické základy vědecké práce. Je třeba zdůraznit, že případy nerespektování základních pravidel uvedené v této recenzi jsou jen malým výběrem. Nejedná ſe o přehlédnutí či o překlipy, dokonce ani o projevy začátečnických chyb (to vše by bylo pochopitelné), ale o ſystémový problém. Zvláſtě předſtírání práce ſ rukopisy ſpolu ſe zamlčováním ſkutečných zdrojů je třeba považovat za nejen vědecky, ale i eticky nepřijatelné. Ponechme tak raději bez komentáře ſkutečnost, že Thomas A. Fudge byl na ſvé univerzitě v roce 2014 jmenován „Plagiarism and Academic Misconduct Officer for the School of Humanities“.²⁷ Je však rozhodně politování-

23) Thomas A. FUDGE, *Jan Huſ at Calvary: The Text of an Early Fifteenth-Century Passio*, *Journal of Moravian History* 11, 2011, ſ. 45–81.

24) Tamtéž, ſ. 45.

25) Tamtéž, ſ. 63.

26) Tamtéž, ſ. 64.

27) <<https://www.une.edu.au/staff-profiles/humanities/tfudge>> [25. 12. 2015].

hodné, že tuto knihu vydalo renomované nakladatelství Brepols a že jí nezajistilo pečlivější lektorát.

Knihu tak lze čtenáři doporučit především jako příklad, čeho všeho by se měl vyvarovat, pokud je nebo chce být historikem. Některé překlady českých písní do angličtiny mohou být nicméně užitečné a výběrově se lze seznámit i se současnou sekundární literaturou. Avšak caveat lector!

JAN ODSTRČILÍK

Zdeněk BERAN, *Landfrýdní hnutí v zemích České koruny. Snahy o zajištění veřejného pořádku a bezpečnosti ve středověké společnosti*, Veduta – Univerzita Hradec Králové, České Budějovice 2014

253 s., ISBN 978-80-86829-93-7

Problematika zemských mírů musela na intenzivnější zájem české historiografie dlouhá desetiletí trpělivě čekat. Za určitou výjimku lze považovat Moravu, kde tvořil landfrýd v 15.–16. století jeden z nosných pilířů zemského práva, což přece jen zvyšovalo jeho atraktivitu jako objektu badatelských aktivit.¹ I když existují dílčí práce o landfrýdech českých, moravských, slezských i lužických, nikdo se dosud nepokusil vytvořit soustavné pojednání o zemských mírech na půdorysu celé České koruny, natož zasadit tento fenomén do širších evropských souvislostí. Aby bylo možno k podobnému komparativně pojatému zpracování přikročit, bylo především zapotřebí důkladně se zorientovat v doposud minimálně rozkrytých nuancích landfrýdního hnutí českého. K tomu směřoval několika studii a konec konců i monografickou prvotinou, věnovanou boleslavskému landfrýdu v polovině 15. století, mladý historik z královéhradecké univerzity Zdeněk Beran.²

Tak jako u mnoha jiných středověkých právních (a zároveň i sociálních) jevů představuje i zde prvořadý problém vypořádání se se značně konfušní dobovou sémantikou. Jde v prvé řadě o dichotomii termínu landfrýd, který prameny vztahují jednak k předmětu právní ochrany (zemský mír ve smyslu pokojného stavu, dnešní terminologií by bylo možno říci veřejného pořádku), jednak ke specifickým správním institucím, které se za účelem této ochrany vytvářely a společně o zachování mírového stavu aktivně usilovaly (prameny o nich často hovoří jako o jednotách či spolicích; sekundárně je ale i na ně v řadě případů termín landfrýd přenášen,

1) Jako první se na moravské landfrýdy monograficky zaměřil právní historik Rudolf RAUSCHER, *Zemské míry na Moravě*, Praha 1919. V poslední době se znovu dočkaly zintenzivněné pozornosti ze strany některých mladších historiků, viz Dalibor JANIŠ, *K úloze institutu landfrýdu v moravském zemském právu na prahu novověku (Vznik a vývoj landfrýdů a role panovníka)*, Folia Historica Bohemica 25, 2010, s. 7–28; Veronika SLEZÁKOVÁ, *Počátky a vývoj nejstarších moravských landfrýdů z let 1387, 1396, 1405 a 1412*, Časopis Matice moravské 120, 2001, s. 315–336.

2) Zdeněk BERAN, *Boleslavský landfrýd 1440–1453. Krajský landfrýdní spolek v pohusitských Čechách*, České Budějovice 2011.